

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ 2
ΙΟΥΝΙΟΥ 2014 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

A.1.

Μετάφραση:

Επομένως, οι αρετές ούτε εκ φύσεως ούτε αντίθετα με τη φύση δεν γεννιούνται μέσα μας, αλλά εμείς από τη φύση μας έχουμε μέσα μας την ιδιότητα να τις δεχθούμε και να τελειοποιούμαστε σε αυτές με τον εθισμό. Ακόμα, σχετικά με όσα υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, πρώτα αποκτούμε τις δυνατότητες γι' αυτά κι ύστερα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες (πράγμα που είναι φανερό στην περίπτωση των αισθήσεων. Γιατί δεν αποκτήσαμε τις αισθήσεις επειδή είδαμε πολλές φορές ή ακούσαμε πολλές φορές, αλλά αντίθετα έχοντάς τις κάναμε χρήση τους, δεν τις αποκτήσαμε έχοντας κάνει και ξανακάνει χρήση τους) τις αρετές όμως τις αποκτούμε αφού πρώτα τις ασκήσουμε, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις άλλες τέχνες. Γιατί όσα πρέπει να κάνουμε αφού τα μάθουμε, τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα, όπως για παράδειγμα γίνεται κανείς οικοδόμος κατασκευάζοντας οικοδομήματα και κιθαριστής παίζοντας κιθάρα. Με τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, γινόμαστε δίκαιοι πράττοντας πράξεις δίκαιες, σώφρονες πράττοντας πράξεις σωφροσύνης και ανδρείοι πράττοντας ανδραγαθήματα.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

B.1. Δύο είναι τα είδη της αρετής κατά τον Αριστοτέλη: οι διανοητικές και οι ηθικές. Οι διανοητικές αρετές (π.χ. σοφία, φρόνηση, σύνεση) σχετίζονται με τη λογική και ανήκουν στο καθαρά λογικό μέρος της ψυχής, το «λόγον έχον» μέρος. Παράγοντες που συμβάλλουν στη γένεση και την επαύξησή τους είναι κατά κύριο λόγο η διδασκαλία η οποία απαιτεί εμπειρία και χρόνο. Την κύρια, λοιπόν, ευθύνη για τη μετάδοσή τους, πέρα από άλλους παράγοντες και το ίδιο το άτομο, την έχει ο δάσκαλος. Οι ηθικές αρετές (δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ανδρεία) ανήκουν στο «επιθυμητικόν», στο μέρος δηλαδή της ψυχής που μετέχει και στο «λόγον έχον» και στο «άλογον» μέρος. Αυτές περιγράφουν το χαρακτήρα του ανθρώπου. Η κατάκτησή τους οφείλεται στον εθισμό (έθος), δηλαδή στη συνήθεια που δημιουργείται με την επανάληψη μιας ενέργειας. Μάλιστα, ο Αριστοτέλης για να στηρίξει αυτή του την άποψη συνδέει ετυμολογικά τη λέξη «ηθική», όρο που δημιούργησε ο ίδιος, με τη λέξη «έθος». Παρατηρούμε ότι συσχετίζει την πραγματική σημασία των λέξεων με τα πράγματα ή τις ιδιότητες που δηλώνουν, για να κατανοήσει και να επιβεβαιώσει τη μεταξύ τους σχέση. Έτσι οι δύο λέξεις δεν συνδέονται μόνο ετυμολογικά, αλλά και σημασιολογικά. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι την

ευθύνη για την κατάκτηση των ηθικών αρετών την έχει ο ίδιος ο άνθρωπος. Εξαρτάται μάλιστα σε απόλυτο βαθμό από αυτόν αν θα φτάσει στον στόχο του, αν θα αποκτήσει ήθος «ευγενές και φιλόκαλον». Και για να το κατορθώσει πρέπει να καταβάλλει επίπονη προσπάθεια και αγώνα να εθίσει την ψυχή του σε πράξεις ενάρετες, να την καλλιεργήσει «δια του έθους». Σοφός, λοιπόν, γίνεται κανείς κατά κύριο λόγο με τη βοήθεια του δασκάλου, ενώ αγαθός γίνεται με τη θέληση και την επιμονή του στην άσκηση της αρετής. Βέβαια, για να φτάσει στον στόχο του, πρέπει να καταβάλλει επίπονη προσπάθεια του αγώνα.

B.2. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι καμία από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως. Ξεκινά τον συλλογισμό του διερευνώντας πρώτα τι συμβαίνει σε όσα χαρακτηριστικά έχουμε μέσα μας εκ φύσεως. Αυτά έχουν εκ των προτέρων μέσα τους τη δυνατότητα να πραγματοποιούν, αλλά η πραγμάτωση έρχεται ύστερα χωρίς να χρειάζεται ο εθισμός, η επανάληψη της ενέργειας. Για να αποδείξει τα λεγόμενά του ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί το παράδειγμα των αισθήσεων: την όραση και την ακοή δεν τις αναπτύξαμε μέσα από την εξάσκηση, αντιθέτως υπάρχουν ήδη αναπτυγμένες μέσα μας και περνάμε αμέσως στη χρησιμοποίησή τους. Αντίθετα, στις ηθικές αρετές προηγείται η ενέργεια, δηλαδή η εξάσκηση, η επανάληψη μιας ενέργειας, και ακολουθεί η κατάκτηση της ηθικής αρετής. Αλλά για να γίνει η αρετή από προαίρεση πράξη, είναι ανάγκη ο άνθρωπος να μάθει κάποιο τρόπο άσκησης. Ο Αριστοτέλης για τον τρόπο αναφέρει "γιατί όσα πρέπει να κάνουμε αφού τα μάθουμε, τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα". Δύο παραδείγματα από την καθημερινή ζωή που αφορούν τις πρακτικές τέχνες αποδεικνύουν την αλήθεια της θέσης αυτής: για να αποκτήσει δηλαδή κανείς την ικανότητα του οικοδόμου ή του κιθαριστή πρέπει πρώτα να εξασκηθεί στο χτίσιμο ή στο παίξιμο της κιθάρας αντίστοιχα. Αυτό, λοιπόν, που συμβαίνει στις πρακτικές τέχνες συμβαίνει και στις ηθικές αρετές: με την επανάληψη και τον εθισμό σε ηθικές πράξεις αποκτούμε τις ηθικές αρετές. Το συμπέρασμα εισάγεται με το "ούτω δή" και με τρία παραδείγματα ηθικών αρετών: της δικαιοσύνης, της σωφροσύνης και τη ανδρείας.

B.3. Εισαγωγή: σχολικό βιβλίο, σελ. 152 - 153: "Πριν από όλα ... ηθικές και διανοητικές".

B.4. ούσης → περιουσία, ουσιαστικός
έσχηκε → σχέση, προνομιούχος
πεφυκότων → φυτό, ιδιοφυής
χρησάμενοι → χρησμός, εύχρηστος
μανθάνομεν → μαθητής, μαθησιακός

Γ.1. Νομίζω δηλαδή ότι εσείς δεν αγνοείτε ότι πολλές πράξεις ήδη έχουν γίνει, τις οποίες στην αρχή όλοι γενικά θεώρησαν πως είναι συμφορές και συμπονούσαν αυτούς που τις έπαθαν, ύστερα όμως κατάλαβαν ότι αυτές οι ίδιες είχαν γίνει αιτία των πιο μεγάλων αγαθών. Και για ποιο λόγο πρέπει να μιλήσω περισσότερο; Ακόμα και σήμερα μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι εξέχουσες πόλεις, εννοώ την (πόλη) των Αθηναίων και των Θηβαίων, θα μπορούσαμε να αντιληφθούμε ότι δεν απέκτησαν μεγάλη ακμή με την ειρήνη, αλλά με όσα εκ των προτέρων δοκίμασαν με τον πόλεμο και ύστερα επανέκτησαν τη δύναμή τους και ότι από αυτές η μία έγινε ηγεμόνας των Ελλήνων και η άλλη στη παρούσα περίπτωση έχει γίνει τόσο μεγάλη όσο κανείς ποτέ δεν περίμενε ότι θα γίνει. Γιατί η φήμη και η δόξα συνήθως αποκτιούνται όχι με την αδράνεια αλλά με τους αγώνες.

Γ.2

ύμας:

ξ

πόρω: πορωτάτω

ἀγαθῶν: εὖ

αὐτάς:

ύμῶν

αὐτῶν

ἡγεμόνας:

ἡγεμόσι

οἶμαι: ᾧετο

ὑπέλαβον: ὑπειλήφθαι

τοῖς παθοῦσι: τοῖς πεισομένοις

ἔγνωσαν: γνοίη

καταστάσαν:

κατάστηθι

Γ.3. α) ύμας → υποκείμενο του απαρεμφάτου «οὐκ ἀγνοεῖν», ετεροπροσωπία

Συμφοράς → κατηγορούμενο στο «ᾶς» από το συνδεδηκό «εἶναι»

τοῖς παθοῦσι → επιθετική μετοχή, αντικείμενο στο ρήμα «συνηχθέσθησαν»

τί → αιτιατική της αιτίας στο «δεῖ»
λαβούσας → κατηγορηματική μετοχή, από το ρήμα
«εὔροιμεν ἄν»,
συνημμένη στο αντικείμενο του «τὰς πόλεις».
ἡγεμόνα → κατηγορούμενο στο «τὴν μὲν» από το
«καταστᾶσαν».

- β) - Ὁ ῥήτωρ εἶπεν τὰς ἐπιφανείας καὶ λαμπρότητας οὐκ
ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλεῖν.
- Ὁ ῥήτωρ εἶπεν ὅτι αἱ ἐπιφάνειαὶ καὶ λαμπρότητες οὐκ
ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλοῖεν

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ